

1. slo 10

ARHEOLOŠKI KATALOGI SLOVENIJE
CATALOGI ARCHAEOLOGICI SLOVENIAE

IZDAJA NARODNI MUZEJ V LJUBLJANI
EDITI CURA MVSEI NATIONALIS LABACENSIS

ZVEZEK 1 * VOLV MEN I

Tu so preslikani samo pomembnejši deli 137. strani
obsežne knjige. Na zadnjih listih je strokovna risba,
ki vsebuje več kot 20 napak.

FRANCÈ STARÈ
VAČE

LJUBLJANA 1955

ARHEOLOŠKI KATALOGI SLOVENIJE

IZDAJA NARODNI MUZEJ V LJUBLJANI

Ureja Jože Kastelic

Tehnični urednik Aleksander Jeločnik

Zvezek I

FRANCÈ STARÈ: VAČE

Risbe: Francè Starè — Foto: Narodni muzej

Prevod v angleščino: Marijan Tavčar

Oprema Kataloga in vinjeta Evrope: Tone Bitenc

Risba po situli: Riko Debenjak

Tisk Triglavske tiskarne v Ljubljani, končan v februarju 1955

Klišeeji in bakrotisk: Tiskarna Ljudska pravica, Ljubljana

CATALOGI ARCHAEOLOGICI SLOVENIAE

PUBLISHER NARODNI MUZEJ, LJUBLJANA

Editor Jože Kastelic

Technical Editor Aleksander Jeločnik

Volumen I

FRANCÈ STARÈ: VAČE

Drawings: Francè Starè — Photographs: Narodni muzej

Translation into English: Marijan Tavčar

Production and vignette of Europe: Tone Bitenc

The vignette of situla from the drawing by Riko Debenjak

Printed by Triglav ska tiskarna, Ljubljana

Accomplished in February 1955

Prints and engraving: Tiskarna Ljudska pravica, Ljubljana

ARHEOLOŠKI KATALOGI SLOVENIJE
CATALOGI ARCHAEOLOGICI SLOVENIAE

IZDAJA NARODNI MUZEJ V LJUBLJANI
EDITI CVRA MVSEI NATIONALIS LABACENSIS

ZVEZEK 1 * VOLUMEN I

1955

LJUBLJANA

KAZALO

Uvod v izdajo katalogov (Jože Kastelic)	7
Prazgodovinske Vače	11

I. del

Izkopanine Dežmana, Mecklenburške in domačinov	13
A. Grobne celote	13
B. Opis predmetov	14

II. del

Izkopanine W. Schmida	58
Opombe	65
Tolmač k tabelam	135
Tabele	139

TABLE OF CONTENTS

Introduction into Edition of Catalogues (Jože Kastelic)	8
The Prehistoric Vače	69

Part I

Excavations of Deschmann Duchess of Mecklenburg and others	71
A. Grave-groups	71
B. Description of Objects	72

Part II

Excavations of W. Schmid	122
Notes	131
Key to Plates	135
Plates	139

Monumentorum archaeologicorum qui unum vidit, nullum vidit; qui mille vidit, unum vidit — ta izrek po pravici velja tudi za delo, ki ga Narodni muzej v Ljubljani pričinja z izdajanjem tega zoezka v seriji »Arheološki katalogi Slovenije«. Od leta 1821, ko je bil ustanovljen tedanji Deželni muzej za Kranjsko, do danes so naša tla zdaj v večji, zdaj v manjši meri, toda neprestano, dajala arheološki material vsake vrste. Izkopavali so ga amaterji, diletanti, prirodoslovci, umetnostni zgodovinarji, pa tudi arheološki specialisti visokega mednarodnega slovesa. Raztekal se je v novo ustanovljene muzeje po Sloveniji, v muzeje znanstvenega in kompleksnega karakterja. Polnil je zbirke nekdanje avstrijske monarhije od Trsta do Dunaja in odhajal kot dragocen komparativen material v muzeje in inštitute Evrope in Amerike. Material obsega v zelo kompletni meri tako rekoč vse tipološke vrste prazgodovine, provincialne antike in zgodnjega srednjega veka. Tu najdemo v paleolitiku postaje aurignaciene z nekaterimi starejšimi elementi. V ožji prazgodovini imamo za sedaj skromno znani neolitik; eneolitik s kulturo kolišč; žarasta grobišča na prehodu med bronasto in hallstattsko dobo; izredno kulturo visokega Hallstatta v tumulih in naseljih, s toreutičnimi izdelki v zlatu in bronu ter s pomembnim importom; ne mnogoštevilne, toda dekorativne in tipološko pomembne latenske najdbe, ki se jim pridružuje tudi keltski numizmatični material. Klasična antika je zastopana šele z imperialno provincialno kulturo, v kateri se poleg naselbin, epigrafskega in numizmatičnega materiala dobe tudi pomembne figuralne storitve v statuarni plastiki, reliefu, mozaiku in freski ter dragocena umetna obrt vseh tehnik od stekla in sigilate do toreutike in emajla. Starokrščanski arheološki material tvori sestavni del te provincialne arheološke ostaline. V zgodnjem srednjem veku so dovolj bogato zastopani vsi trije horizonti — germanske selitve, avaro-slovanska skupnost in karolinški staroslovanski material. S stališča mnogoštevilnosti in mnogovrstnosti gradiva je treba Slovenijo uvrstiti med pomembnejše arheološke dežele Evrope.

Stanje arheološke znanosti v zadnjih sto letih je žal na znanstveno kvaliteto arheološkega gradiva Slovenije v marsičem vrglo senco svojih — z današnjega stališča — pomanjkljivih metod. Tisoči predmetov v muzejih so brez pravih podatkov in imajo omenjeno samo lokaliteto najdbe. S stilno in strukturalno analizo — kajti tudi v prahistoričnem, antičnem in zgodnjersrednjeveškem svetu so se likovne forme stilno razvijale — je sicer mogoče postaviti nekatere tipološke serije materiala iz Slovenije, v glavnem pa je za točnejšo kronologijo in tipološko zaporedje material težko uporaben. Grobne enote so razmeroma redke, zlasti v starejšem materialu. Šele izkopavanja sedanje arheološke generacije v Sloveniji bodo mogla to občutno orzel izpolniti in s svojimi preciznejšimi izkopavanji in objavami materiala osvetliti tudi več ali manj za ta vprašanja nemi material starejših izkopavanj. Vendar pa objava tudi tega starejšega gradiva ni brez pomena. V mnogih primerih gre za edinstvene vredmete umetno-obrtne izdelave. Ker so lokalitete sigurne, prinaša to gradivo poučno sliko razprostranjenosti določenih tipov in medsebojnega vplivanja raznih kulturnih krogov. Razmeroma dobra

ohranjenost materiala omogoča komparativni študij forme in ornamenta za druga, kronološko bolj utrjena najdišča. In končno ni brez pomena predložitev tega materiala za tehnologijo arheoloških period, za področje torej, ki šele v zadnjem času dobiva važnejše mesto v arheološki vedi, ki se tako na nekaki višji ravni vrača k sožitju z eksaktnimi znanostmi, iz katerih je — kar se tiče prahistorije in protohistorije — ob koncu prejšnjega stoletja izšla.

Serija »Arheološki katalogi Slovenije« ima namen objaviti posamezne skupine arheološkega gradiva, bodisi po najdiščih, bodisi po posameznih muzejih doma in po svetu, kjer se to gradivo hrani. Monografičnih obdelav najdišč redoma nima namena objavljati; v posameznih primerih pa bo taka objava morda umesna. Med prvimi zvezki, ki se pripravljajo, so: Paleolitske najdbe Slovenije, Eneolitik Ljubljanskega barja, Prahistorična zbirka Pokrajinskega muzeja v Mariboru, Prahistorične najdbe Magdalenske gore pri Šmarju, Emonska Rimska nekropola v Ljubljani, Lapidarij Mestnega muzeja v Celju, Najdba rimskih follesov Dioklecijan-Maksencij iz Čentura pri Kopru, Langobardsko grobišče v Kranju. Vsi katalogi bodo posebno skrbno priobčevali slikovni material kakor tudi mere predmetov in njihova sedanja nahajališča ter inventarne številke v posameznih muzejih. Poleg natančnega opisa v Katalogu bodo objavljeni tudi kratki uводи in eventualno krajši arheološki komentarji. Vendar pa je v okviru tega splošnega programa izdelava posameznih katalogov stvar avtorjev, ki so za vsebino kataloga strokovno odgovorni. Vsi katalogi bodo izhajali v celoti v slovenščini in v enem tujih svetovnih jezikov. Format Katalogov bo stalen.

Narodni muzej je smatral za zelo primerno, da začne serijo »Arheoloških katalogov Slovenije« z objavo najdišča Vače pri Litiji. To najdišče ni samo znamenito zaradi svoje figuralne situle, ki spada med svetovne znamenitosti hallstattske epohe, temveč je pomembno tudi zaradi svoje bogate torevitike in keramike. Zaradi študij, ki jih je najdišče pobudilo, je postalo tudi kronološka osnova za hallstattsko epoho v Sloveniji. V Katalogu so objavljeni vsi predmeti z Vač, ki so v Narodnem muzeju v Ljubljani, medtem ko predmeti v drugih, zlasti avstrijskih muzejih v Katalogu niso zajeti. Avtorju Kataloga dr. habil. Francetu Staretu je treba dati posebno priznanje za kvalitetne risbe, ki tekstni katalog spremljajo.

Na tem mestu se Narodni muzej zahvaljuje Svetu za prosveto in kulturo Ljudske republike Slovenije, ki je z velikim razumevanjem materialno omogočil natisk Kataloga. Zahvaljujemo se g. profesorju Paulu Jacobsthalu iz Oxforda, ki je poskrbel za revizijo angleškega prevoda, izvirnega v muzeju, ter g. W. Culicanu iz Oxforda, ki je revizijo tako vestno in podrobno izvršil. Zahvaljujemo se tudi g. profesorju Gordonu Childu iz Londona, ki je pokazal interes na angleškem prevodu Kataloga in javil tudi s svoje strani pripravljenost, da poskrbi za njegovo revizijo. Zahvaljujemo se tovarišu profesorju dr. Josipu Klemencu, da je dovolil izvedbo naslovne vinjete po reliefu iz Šentpetra.

*

Monumentorum archaeologicorum qui unum vidit, nullum vidit; qui mille vidit, unum vidit — this saying fully applies to the work started by the National Museum at Ljubljana through the publishing of the present volume in the first of a series "Catalogi archaeologici Sloveniae".

Since the year 1821, in which the former Provincial Museum for the Kranjsko (Carniola) was founded, to the present day our soil has incessantly disclosed, to a greater or lesser extent as the occasion may be, archaeological material of all kinds. It was excavated in turn by amateurs, dilettantes, naturalists, art historians and finally by archaeologists of high international reputation. The discoveries were scattered among the newly founded museums in Slovenia, museums either of a scientific or merely local character. They had filled the collections of the former Austrian monarchy from Trieste to Vienna and enriched museums and institutes all over Europe and the United States with precious scientific material. They cover to an extraordinary degree all periods of antiquity: the prehistoric, the Roman province, and the Early Middle Ages. In the palaeolithic we find type-stations of the Aurignacian culture together with even older elements, and following this a Neolithic

culture of a distinct and restricted type at present little known. Following the eneolithic with its culture of lake dwellings come the urn-fields, transitional between Bronze and Iron-Age, and this in turn is followed by the distinguished late Hallstatt of Krain and Slovenia with its tumuli and settlements, torcs and ornaments of gold and bronze, and imposing ornaments imported from the Mediterranean world. The La Tène period is not widely represented, but the finds are decorative and typologically significant, especially the important series of Celtic coins. A great many antiquities are preserved of the Roman province: besides the settlements with their valuable inscriptions and coins, a tradition of high artistic quality is found in the works of sculpture, relief, fresco and mosaic, and of great craftsmanship in the manufacture of glass, sigillata and enamel wares. The early Christian remains form a part of these provincial antiquities, and all three cultures of the early medieval period: that of the Völkerwanderung of German peoples, of the Avar-Slav community, and of the Carolingian-Old Slovene culture, are fully represented. Thus because of the quality and variety of its material, Slovenia must be ranged amongst the more important archaeological countries of Europe.

Unsatisfactory methods of archaeological research during the last century greatly reduced the scientific value of all this material from Slovenia. Thousands of pieces in museums are unprovided with precise documentation concerning origin etc., only their locations are mentioned. By means of stylistic analysis it has been possible to form typological series and classifications for some classes of objects of all period, but seldom have these any chronological value or evolutionary certitude. Grave-groups are scarce, especially amongst the prehistoric material, but it is hoped that the more scientific excavations of the present archaeological will be able to fill this gap and, by detailed publication throw new light upon the excavations and discoveries of old.

However, the publication of this older material is of some value, for in the case of distinct types of craftsmanship and trade-pieces of known or approximate provenance, this material can give an instructive picture of commercial and cultural relationships. Furthermore, the objects are in a very good state of preservation and form good comparative material for sites better excavated and chronologically understood. But above all, many of the pieces are important from the aspect of technique and provide excellent subjects for the new branches of metallurgical and physical investigation which has only recently come to the aid of pre- and proto-history.

The series "Catalogi archaeologici Sloveniae" has been started with the purpose of publishing parts of the archaeological collections of Slovenia either according to the sites from which the material came or according to the museum collections at home or abroad in which they are housed. As a rule, it has no intention of publishing a monographical account of a single site, although in some cases it will be advisable. Further volumes are under preparation and these include: the paleolithic finds in Slovenia, the aeneolithic material from Ljubljansko barje (the Marshes of Ljubljana), the prehistoric collection of the Museum at Maribor, the prehistoric finds at the Magdalenska gora near Smarje, the Roman necropolis at Ljubljana, the lapidary of the Municipal Museum at Celje, the hoard of Roman folles from Diocletian to Maxentius, Čentur near Koper, and the Langobardic cemetery from Kranj. All the catalogues will give great care in publishing illustrations, measurements of objects, present locations and inventory numbers of museums. Besides detailed descriptions of objects, they will also contain short prefaces and, in case of need, shorter archaeological commentaries. The arrangement of each volume has been left to the discretion of the author responsible for it. All the catalogues will be published both in Slovenian and unabridged in another European language, and will be of the same format.

The National Museum of Ljubljana thought it very fitting to start the series "Catalogi Archaeologici Sloveniae" with the publication of the material from the site of Vače near Litija. This site is not only famous for its remarkable figured situla, widely known, but also excels in rich products of worked metal and ceramics. Also, because of the studies inspired by this site it has become a foundation for the chronology of the Hallstatt Period in Slovenia. The catalogue contains all the objects from Vače

which are kept in the Narodni muzej at Ljubljana, but it does not include the objects kept in the museums abroad, especially those in Austria. To the author of the catalogue, Dr. habil. Francè Starè should be paid a special tribute for the fine drawings which accompany the text.

Herewith the Narodni muzej wishes to thank warmly the "Council for the Education and Culture of the People's Republic of Slovenia" for having with greatest understanding and financial aid enabled the printing of this volume. We are obliged to Dr. Paul Jacobsthal, Christ Church, Oxford, who provided for the revision of the English version prepared in our museum and to Mr. Wm Culican, of Oxford who accomplished this with such care. We also thank Prof. Gordon Childe of London University who showed great interest in having the catalogue translated and also provided the revision of it. Thanks also are due to Prof. Dr. Josip Klemenc who permitted us to copy the little vignette from the relief from Šent Peter.

V Ljubljani, 12. oktobra 1954.

Jože Kastelic

PRAZGODOVINSKE VAČE

Trg Vače je oddaljen 2 uri hoda proti severu od Littje, ki leži 22 km vzhodno od Ljubljane ob železniški progi Ljubljana—Zidani most—Zagreb. Prazgodovinsko najdišče na Vačah, posebno grobišče, se pravzaprav ne omejuje le na najbližjo okolico Vač, ampak se v večjih in manjših presledkih razteza od Ravnih njiv do Cvetiča. Naselbina, kateri pripada to obsežno grobišče, leži na podkvastem platoju med Slemškom in Zgornjo Krono nad vasjo Klenik.

Prve arheološke predmete z Vač so izkopali kmetje in vaški učitelj Peruzzi v drugi polovici preteklega stoletja; leta 1878 pa so se pričela prva izkopavanja. Med leti 1878 in 1883 so izkopavali: ljubljanski muzej, dunajska Akademija znanosti, knez E. Windischgrätz in seveda tudi domačini. V letih 1905 in 1913 je na Vačah izkopavala vojvodinja Mecklenburška. Omenjena izkopavanja in izkopavanja W. Schmidja leta 1934 in 1935 so se nanašala izključno na grobišče. Le W. Schmid je med leti 1932 in 1935 pričel izkopavati tudi naselbino, ki pa je ni v celoti odkopal. Koliko grobov je bilo na Vačah odkopanih, se ne more ugotoviti, vsekakor jih je bilo mnogo več kot 2000.¹

Vaški grobovi so žgani z žarami ali tudi brez njih, pokriti mnogokrat s kamnitno ploščo, in skeletni. Večina grobov je planih, gomile pa so bolj redke.

Zaradi skopih in nezadostnih zapisov o najdbah večino izkopanih ni mogoče razvrstiti po grobovih. Ta pomanjkljivost otežkoča podrobnejšo kronologijo grobišča. Prvo časovno opredelitev vaškega grobišča je dal M. Hoernes (WPZ, I, 1914, s. 40 in sledeče). Hoernes je ločil:

1. starejšo stopnjo z žganimi grobovi — med 800 in 600 pred n. št.,

2. mlajšo skupino žganih in skeletnih grobov — med 600 in 400 pred n. št.

W. Schmid je glede na naselbinsko gradivo iz Zgornje in Spodnje Krone (Glasnik muzejskega društva za Slovenijo, 1939, str. 96 in sledeče) opredelil prazgodovinske Vače takole:

1. Pričetek najstarejše naselbine: Hallstatt II — Este II — 7. in 6. stoletje pred n. št.

2. Mlajša stopnja naselbine: Hallstatt III — Este III — Certosa — 5. stoletje pred n. št.

3. Najmlajša stopnja naselbine: Hallstatt IV (La Tène I) — Este IV — do leta 181 pred n. št.

Podrobno kronološko opredeliti tako obsežno prazgodovinsko najdišče le na osnovi nekaj desetih, po navadi celo še nepopolnih grobnih enot, je precej domljivo, zato sem v svoji študiji (Prazgodovinske Vače, Arheološki seminar Univerze v Ljubljani, 1954) uporabil še genetično tipologijo in predvidel naslednjo časovno opredelitev Vač:

1. Stopnjo Vače I: od 800 do 600 pred n. št.

2. Stopnjo Vače II a: od 600 do 450 pred n. št.

3. Stopnjo Vače II b: od 450 do 350 pred n. št.

4. Stopnjo Vače III: od 350 do prihoda Rimljanov.

V prehodnem obdobju med bronasto in železno dobo (Reinecke Hallstatt B) in v starejši železni dobi kažejo žgana grobišča na področju Slovenije dva temeljna razločka. Za prvo skupino grobišč, ki so pri nas najbolj izrazita na Spodnjem Štajerskem (Ruško-dobovska skupina), so predvsem značilne fibule očalarko, za drugo skupino, ki je pri nas osredotočena na Kranjskem, pa so značilne predvsem lokaste fibule. Vače sodijo v drugo skupino. Najznačilnejši predmeti za starejšo stopnjo Vač (Vače I) so železne in bronaste dvojnopelaste lokaste fibule, pozneje tudi vozlaste ali »vaške« fibule, železne zapestnice, ploščate bronaste narokvice s kavljem za spenjanje, železne in bronaste ovratnice z zavitimi konci, bronasti obročki s pregibom za v lase, starejši tipi železnih nožev, velike vrečaste

žare, lonci in terine s cilindričnim vratom itd. Vaška naselbina v tej dobi še ni bila razsežna. Prebivalstvo se je preživljalo z lovom in živinorejo, bavilo pa se je že s pridobivanjem železa, verjetno le v okviru lastnih potreb. Geografsko in kulturno območje Vač, to je pretežen del zahodnega Zasavja, je z železno rudo, ki se lahko površinsko pridobiva, zelo bogat. Proti koncu najstarejše stopnje Vač lahko opazamo stike s centralnim Balkanom, posebno z Glasincem.

Za naslednjo stopnjo (Vače II a) so še vedno značilne lokaste fibule, čeprav se že proti koncu najstarejšega obdobja pojavljajo severno italijanski tipi čolničastih in kačastih fibul. V obdobju Vače II a so splošno uporabljane pravokotne pasne spone, večglave igle, masivne navitkane bronaste zapestnice, ploščati uhani s kljukico, železne tulaste sekire starejšega tipa, kratkolistnate sulice itd. Keramična oblika je še vedno velika žara, vendar z izrazito tektonsko obliko, pri ostalih tipih pa se kaže vpliv kovinskih posod. Prebivalstvo povečane naselbine se je, podobno kot v najstarejši dobi, preživljalo z lovom in z živinorejo. Produkcija kovin, posebno železa se je zelo povečala, tako da so kovinski izdelki postali menjalni artikel posebno v lokalni trgovini. V teh ekonomskih pogojih korenini tudi nova družbena oblika. Družbena diferenciacija je sedaj velika, veliki pa so tudi razločki v socialnem stanju posameznih slojev.

Stopnja Vače II b predstavlja višek v življenju naših železnodobnih središč. Ob bogatih grobovih rodovnih poglavarjev, njihovih žena in svečenic, ob razsežnih utrjenih naselbinah in ob umetnostni govorici domačih obrtnikov, se nam odpira svet, skoraj podoben feodalnemu po svoji epični širini. Razen ugodnih ekonomskih pogojev, je velikemu razmahu Vač pripomogla še geografska lega, kajti Vače leže na prehodu med Kranjsko in Štajersko. Jantar in nekatere oblikovne vrvine juga (predosem Italije) govorijo, da so bile Vače tudi močna trgovska postojanka. Za to obdobje so posebno značilne rdeče, večkrat tudi slikane posode, vitke bojne sekire z ušescem, dolge sulične osti, trobrobne puščice, čertloške in

rtaste fibule, pozni tipi čolničastih in kačastih fibul, pravokotne pasne spone, ploščati okrašeni obročki s kljukico, votle zapestnice, skratka drobno izdelani predmeti iz tanke bronaste pločevine.

Po keltskem vdoru v Severno Italijo in v Panonijo se krhajo trgovski in kulturni stiki med Italijo in severovzhodom. Vače se sicer izognejo keltizaciji, vendar pa je pojemanje trgovine za Vače pot navzdol. To je stopnja Vače III, ki jo označujejo reonejši grobovi s tipološko degeneriranimi oblikami nekdanjih, italijanskih tipov fibul, s fibulami s samostrelno peresovino, med katerimi najdemo tudi take, ki imajo keltske poteze. Tudi keramika ima nekaj latenoidnih oblik. Ekspanzionost in ekonomska politika Rimljanov v 2. stoletju pred n. št. proti severovzhodu (posebno Noriku) je najbrže tudi na Vačah nekoliko doignila pomen železa. Posledica novih zvez so verjetno tip obročaste pasne spone in nekatere zapestnice.

Prazgodovinske Vače so pomembne zato, ker ponazarjajo ekonomsko, družbeno in duhovno strukturo Ilirov v železni dobi na Kranjskem od monotonega horizonta žganih grobišč prehodne dobe v železo, do tistega viška v »cvetočem halštatu«, ko so se na Kranjskem izoblikovali lokalni centri s svojimi območji. In Vače so bile tak center, kjer so bili dani vsi pogoji za razvoj mestne kulture. Naši kraji so se takrat prvič v zgodovini povzpeli na visok kulturni horizont evropskega formata. Bili so ob Heladi in Italiji glavni nosilci kasnejšega evropskega razvoja, usmerjali so marsikatero pot civilizacije in kulture in dajejo zato tudi še danes kot arheološka ostalina napotke za znanstveno tolmačenje preteklosti drugih najdišč v Vzhodnih Alpah. Vaško arheološko gradivo govori o visoki tehnični stopnji domače kovinske obrti, o razvitih ekonomskih odnosih, o presenetljivi duhovni tvornosti, posebno pa o visoki družbeni organizaciji prazgodovinskega severozahodnega Balkana. Poslednjikrat je prišlo vse to do izraza že v zgodovinskem času v velikem panonskem uporu proti Rimljanom v letih 6—9 po n. št.

IZKOPANINE DEŽMANA, MECKLENBURŠKE IN DOMAČINOV

Najdbe vaških grobov, ki so popisane v prvem delu tega kataloga, izvirajo iz izkopavanj ljubljanskega muzeja leta 1878 nad vasjo Klenik, iz izkopavanj ljubljanskega muzeja leta 1882 na Cvetežu, iz razkopavanj domačinov v prejšnjem stoletju in iz izkopavanj vojvodine Mecklenburške leta 1905—1913. Bronasti predmeti so v dobrem stanju, nekatere železne pa še danes uničuje rja, ker so bili nesodobno konservirani. Keramični predmeti so dobro ohranjeni. Zbirko pa je močno prizadel velik ljubljanski potres konec prejšnjega stoletja, ko so bile nekatere posode popolnoma zdrobljene, keramično zbirko pa je prizadel tudi nemirni čas pretekle vojne, ko so se pozamezni predmeti pri evakuaciji zbirk v zaklonišča založili oziroma poškodovali. Po in-

ventarni knjigi ljubljanskega Narodnega muzeja (inventar vaških najdb je sestavil A. Müllner) manjka 49 predmetov.² Nekatere teh manjkajočih predmetov (T. LXXV, T. LXXVI in T. LXXXII) je bilo mogoče določiti po tabelah Dežmanovega poročila iz leta 1879, po Müllnerjevi »Typische Formen« ter po fotografskih posnetkih iz foto-teke ljubljanskega Narodnega muzeja.

V drugem delu kataloga je popisane inventar planih skeletnih grobov iz Apna nad Klenikom, žganih grobov nad Apnom in inventar dveh gomil iz Ravnih njiv. Te grobove je izkopal Walter Schmid leta 1934 in 1935. Gradivo vaške prazgodovinske naselbine, ki ga je izkopal W. Schmid na Zgornji in Spodnji Kroni nad Klenikom med leti 1932 in 1935, je sedaj neznano kje.

A. GROBNE CELOTE

Ker so poročila o izkopavanjih ljubljanskega muzeja zelo pomanjkljiva, od kmetov izkopani predmeti pa tudi brez najdiščnih podatkov, so v katalogu predmeti popisani na podlagi tipološke razvrstitve. Skušal pa sem upoštevati tudi starost posameznih predmetov. Grobne celote, ki so mnogokrat nepopolne, pri katerih pa lahko po Dežmanovih poročilih ugotovimo v grobnem inventarju vsaj dva predmeta, so naslednje:

a) Žgani grobovi

1. Žara, zelo velika, v njej je bilo pet posod, med njimi T. LXXVI, 6, T. LXXVI, 13, in T. LXXV, 24, dalje železen nož T. IV, 11, narokvica (?) in fragmenti fibule (?).⁴

2. Velika žara, v kateri je bil manjši lonec (?) z nožnimi kostmi srne, dva železna obroča T. LXII, 3 in T. LXII, 7, tri piramidalne glinaste uteži.⁴

3. Žara, pokrita s skodelo (?), v njej pa bronasta ovratnica T. LX, 6, bronasto vretence T. LXXV, 19, dve glinasti vretenci (?) in fragmenti železnih in bronastih zapesnic (?).⁵

4. Okrašena žara (ena izmed T. LXXXVI, 9 in T. LXXXV, 5), v njej železna ovratnica T. LXIII, 2, železna zapesnica T. LXII, 4 in glinasto vretence (?).⁶

5. Žara (?), izven nje bronasta fibula T. XXI, 8 in vaška vozlasta fibula (?).⁷

6. Žara, okrašena (ena izmed T. LXXXVI, 9 in T. LXXXV, 5), v njej vaška vozlasta fibula (?), koščeno vretence T. LXXIX, 7 in fragment železnega noža s koščeninim držajem T. II, 5.⁸

7. Lonec T. LXXXVII, 24, železen obroč (?) in železna igla T. XXXVIII, 7.⁹

8. Žara T. LXXVI, 14, v njej bronasta igla T. XXXVIII, 2, bronasta fibula T. XXXII, 7, izven žare železni obroči (?) in fragmenti bronaste narokvice (?).¹⁰

9. Žara (?), bronasta fibula T. LXXV, 18, fragment bronaste igle T. XXXVIII, 13 in steklene jagode različne barve (?).¹¹

10. Žara T. LXXVI, 5, fibula T. XXVI, 5, fibula T. XXXI, 1, bronasta zapestnica T. LXXVI, 2 in rumene in modre steklene jagode (?).¹²

11. Dve žari (dva groba), bronasta fibula T. XXX, 7, bronasta fibula T. XXXII, 2, fragmenti narokvic (?), železni obroči (?) in tri glinasta vretenca (?).¹³

b) Skeletni grobovi

12. Dva skeleta. Preko odrasle osebe (lega zahod—vzhod), ki je imela bronasto narokvico (?) in bronasto fibulo očalarko T. XXVI, 1, je ležal otrok, ki je imel bronasto nanožnico T. LXVI, 9 in steklene jagode (?).¹⁴

13. Skelet leži na kamnitni plošči, njegova glava pa en meter od trupa pod kamnitno ploščo. Pri trupu železna pasna spona T. LII, 2, pri glavi pa zdrobljena fibula (?), brusni kamen (?) in posamezni kosi pasa (?).¹⁵

14. Skelet z lego sever—jug. Najdbe: jantarjeva ovratnica T. LXVI, 1, jantarjeva zapestnica T. LXV, 2, velika rožena fibula T. XXXIV, 1, dve roženi figurici T. XXXIV, 2 a, b, 3, rožen jezdec na konju T. LXXV, 23, koščen cilindar T. LXXVII, 3, železen nož T. V, 12.¹⁶

15. Skelet z lego vzhod—zahod. Najdbe: dve bronasti zapestnici T. LXIX 10, 4, bronasta fibula T. XXIII, 2, bronast uhan T. LIX, 3 in fragmentirana posoda na nogi T. LXXXVIII, 15.¹⁷

16. Okoli glave skeleta modre steklene jagode (?), na vratu pa bronasta ovratnica T. LXIV, 3.¹⁸

17. Skelet z lego sever—jug. Pridevki: bronasti obroček za v nos (morda tudi uhan?) T. LIX, 1, bronasta igla T. XXXIX, 4, bronasta zapestnica T. LXX, 1, bronasta narokvica T. LXVIII, 9, dve bronasti fibuli T. XXXIV, 4 in 6 in še šest steklenih in jantarjevih jagod (?).¹⁹

18. Dva skeleta z lego zahod—vzhod, desna roka enega oklepa levo roko drugega. Pridevki prvega skeleta: dve bronasti zapestnici T. LXXXI, 1 in T. LXXVI, 4; pridevki drugega skeleta: dve bronasti fibuli T. XXVI, 1 in T. XXXV, 5, in še dva železna noža (?), ki sta ležala pod hrbtom.²⁰

19. Skelet je ležal v mali gomili. Pridevki: bronasta figuralna situla T. LVI, 1, fragmenti dveh bronastih zapestnic T. LXIX, 11 in fragment rdeče žgane posode T. LXXXI, 6.²¹

20. Skeletni grob: dve fibuli (?), bronasta fibula T. LXXV, 20, na kateri je visel obesek T. LVIII, 3, dve bronasti zapestnici (?), ploščati ornamentirani obročki s kljukico za spenjanje (?), štirje bronasti obročki s presegačimi konci (?), ovratnica iz jantarjevih jagod z bronasto spiralno žico (?).²²

21. Skeletni grob: dve železni sulični osti T. X, 1 (ena od njih), železna sekira T. XV, 4, železen nož T. IV, 5.²³

22. Skeletni grob: bronasta čelada T. XIX, 1, grudica železne rje (?), dve železni sulični osti, od katerih ima ena bronast okov (?).²⁴

B. OPIS PREDMETOV

Meč

1. Zelo poškodovan železen enorezen meč s klekasto krivino na prehodu lista v ročaj (má-haira). Meč tiči v zelo poškodovani nožnici, ki je sestavljena iz dveh platnic in ozkega hrbtnege dela. Leseni deli nožnice so prevlečeni s tenko bronasto pločevino. Na nožnico sta pritrjeni dve masivni bronasti zanki, v katerih tičita obročka polkrožnega preseka. Nožnica je na obeh straneh okrašena v tehniki tremoliranega vreza. Na eni strani so ohranjeni štirje bežeči konji, pod njimi je bordura dveh vzporednih linij in cikcakasta črta; mansetasto razširjeno ustje pa je bilo zakrpano z večjim kosom bronaste pločevine, ki je okrašena z geometričnimi motivi. Druga stran nožnice je okrašena z dvema kozorogoma, ki sta okvirjena v že opisano borduro in s prizorom leva, ki preganja neko štirinožno žival. Rep leva, rog prvega kozoroga, gobec leva in gobec tretjega konja na prvi strani nožnice so izpolnjeni z iztol-

čenimi pikami.²⁶ — Ohranjena dožina 40,0, ohranjena širina nožnice pri ustju 8,0, premer obročkov 2,7 in 2,85. T. I (¾ nar. vel.); P 2.

Bodalo

2. Precej poškodovano dvorezno bodalo (ročaj mu manjka). Rezilo je železno in tiči v leseni, z bronasto pločevino prevlečeni nožnici. Nožnica ima na koncu masivno vlit bronast zaključek, ki zažeto prehaja v kroglast gumb. Med nožnico in tem zaključkom je vmesni člen iz debelejšje bronaste pločevine, ki je pritrjen na nožnico s štirimi železnimi zakovicami. Pločevinasta obloga nožnice je sestavljena iz dveh delov, od katerih sprednji objema zadnjega. V zgornji četrtini je skozi oblogo nožnice vdet dvojni pločevinast trak z dvema tutulastima zakovicama (željčiček zakovice je železen, glavica je izrezana iz bronaste pločevine), ki sta verjetno nosili dva obročka za obešanje na pas. Sprednja stran nožnice je okra-

šena v izbokli tehniki z motivom horizontalnih pasov manjših in večjih pik ter krogov s piko. Okras se pri ustju nožnice zaključuje s šestračnim motivom večjih in manjših pik v obliki obrnjene črke U. Ustje nožnice ima spredaj in zadaj majhen jezičast izrastek. — Dolžina nožnice 27,2, ohranjena dolžina bodala 28,7, največja širina nožnice 3,7, premer zaključnega gumba 1,8. T. II, 1 ($\frac{3}{4}$ nar. vel.); P 3.

Noži

3. Železen nož s trnastim nastavkom za ročaj in s klekasto upognjenim listom. Na zgornji del lista je prirjavil kos lesa (ostanek nožnice). Lesena nožnica je bila pri ustju obložena s pasom bronaste pločevine. Ta okov je okrašen s tremi horizontalnimi nizi iztolčenih pik, na leseno podlogo pa je bil pripet z drobnimi kaveljčki (ohranjena sta dva). — Ohranjena dolžina noža 14,0, dolžina lista 12,3, največja širina lista 2,4, širina bronastega okova 2,0. T. II, 2 ($\frac{3}{4}$ nar. vel.); P 508.

4. Nekoliko poškodovan železen nož s polkrožno ukrivljenim rezilom in z dobro ohranjenim držajem. V spodnjem delu je bil držaj lesen in preoblečen s kosom bronaste pločevine, ki je na les pritrjena z dvema bronastima zakovicama. Zgornji del ročaja, ki ima trombasto obliko, je sestavljen iz treh roževinastih segmentov. Železen nastavek za ročaj je bil trnast.²⁷ — Dolžina noža 16,5, dolžina lista 11,0, širina lista do 1,6, širina ročaja 2,0, širina zadnjega roženega segmenta 8,4. T. II, 3 ($\frac{3}{4}$ nar. vel.); P 505.

5. Prelomljen fragment večjega železnega noža. Ohranjen je del rezila in ročaja. Na ročaj so prirjaveli ostanki lesa. Ročaj je imel ozek okov iz debelejšje bronaste pločevine, ki je bila pritrjena z železno zakovico. — Ohranjena dolžina noža 8,1, širina rezila 2,2, širina bronaste obloge 2,1. T. II, 4 ($\frac{3}{4}$ nar. vel.); P 506.

6. Odlomek ročaja železnega noža. Nastavek za ročaj je bil ploščato skovan in je obložen s koščenicima platnicama. Na koncu ročaja je obloga iz bronaste pločevine, ki je pritrjena na ročaj z bronasto zakovico.²⁸ — Ohranjena dolžina ročaja 6,2, širina do 1,8. T. II, 5 ($\frac{3}{4}$ nar. vel.); P 507.

7. Odlomljeno, nekoliko v obliki črke S ukrivljeno rezilo železnega noža s prirjavelimi ostanki lesene nožnice. — Ohranjena dolžina 9,9, širina rezila do 1,9. T. II, 6 ($\frac{3}{4}$ nar. vel.); P 501.

8. Fragment lista večjega železnega noža s prirjavelimi ostanki lesene nožnice. List noža je bil proti konici nekoliko klekast. — Ohranjena dolžina 10,9, širina do 2,7. T. II, 7 ($\frac{3}{4}$ nar. vel.); P 497.

9. Okov nožnice nekega noža iz tanke bronaste pločevine. Okov je okrašen z dvema horizontal-

nima in eno cikcakasto linijo iztolčenih pik. Na nožnico je bil pritrjen z drobnimi bronastimi zakovicami (ohranjena je ena). — Širina okova do 2,4, dolžina zakovice 1,1. T. II, 8 ($\frac{3}{4}$ nar. vel.).

10. Poškodovan večji železen nož s trnastim nastavkom za ročaj in ukrivljenim listom. — Ohranjena dolžina 13,5, širina lista do 2,1. T. III, 1 ($\frac{1}{2}$ nar. vel.); P 489.

11. Od rje poškodovan železen nož s trnastim nastavkom za ročaj in ukrivljenim listom. — Ohranjena dolžina 13,3, dolžina nastavka za ročaj 3,4, širina lista do 1,8. T. III, 2 ($\frac{1}{2}$ nar. vel.); P 512.

12. Precej poškodovan železen nož z odlomljenim trnastim nastavkom za ročaj in z ukrivljenim listom. — Ohranjena dolžina 12,8, širina lista do 1,5. T. III, 3 ($\frac{1}{2}$ nar. vel.); P 480.

13. Dobro ohranjen železen nož s trnastim nastavkom za ročaj in z rahlo polkrožno upognjenim listom. — Ohranjena dolžina 13,0, dolžina nastavka za ročaj 3,5, širina lista do 1,4. T. III, 4 ($\frac{1}{2}$ nar. vel.); P 519.

14. Večji železen nož z odlomljenim nastavkom za ročaj. List noža je dvakrat klekasto ukrivljen. — Ohranjena dolžina 12,8, širina lista 2,2. T. III, 5 ($\frac{1}{2}$ nar. vel.); P 484.

15. Poškodovan železen nož z odlomljenim trnastim nastavkom za ročaj in z rahlo zakrivljenim listom. — Ohranjena dolžina 10,6, širina lista do 1,4. T. III, 6 ($\frac{1}{2}$ nar. vel.); P 517.

16. Nekoliko poškodovan list železnega rahlo ukrivljenega noža. — Ohranjena dolžina 9,6, širina lista do 1,5. T. III, 7 ($\frac{1}{2}$ nar. vel.); P 510.

17. Fragment večjega železnega noža. List je bil najbrž ukrivljen v obliki črke S, nastavek za ročaj pa je bil trnast. — Ohranjena dolžina 8,2, širina lista do 2,4. T. III, 8 ($\frac{1}{2}$ nar. vel.).

18. Fragment srednjega dela železnega noža, ki je bil rahlo polkrožno ukrivljen. Na rezilu je prirjavil ostanek lesene nožnice. — Ohranjena dolžina 8,2, širina lista do 2,1. T. III, 9 ($\frac{1}{2}$ nar. vel.); P 516.

19. Fragment zgornjega dela železnega noža s trnastim nastavkom za ročaj in z rahlo ukrivljenim listom. — Ohranjena dolžina 8,0, dolžina nastavka za ročaj 4,0, širina rezila do 1,6. T. III, 10 ($\frac{1}{2}$ nar. vel.); P 6271.

20. Fragment lista železnega noža. List je bil rahlo polkrožno ukrivljen. — Ohranjena dolžina 7,8, širina lista do 1,7. T. III, 11 ($\frac{1}{2}$ nar. vel.); P 6268.

21. Rahlo polkrožno zakrivljen list železnega noža. — Ohranjena dolžina 10,3, širina lista do 1,8. T. III, 12 ($\frac{1}{2}$ nar. vel.); P 511.

22. Nekoliko poškodovan železen nož s širšim trnastim nastavkom za ročaj in z zakrivljenim listom, ki je proti konici klekast. — Ohranjena

OPOMBE

¹ Glavna literatura za prazgodovinske Vače:

Deschmann-Hochstetter, Ansiedlungen und Begräbnisstätten in Krain, Erster Bericht der Prähistorischen Commission, Wien 1879 (odslej D-H 1879), str. 7 in sledeče.

Hochstetter, Gräberfunde von Watsch und St. Margarethen in Krain, XLVII Bd. der Denkschriften der mathem.-naturwiss. Classe der k. Akademie der Wissenschaften, Wien 1883 (odslej Hochstetter 1883), str. 1 in sledeče.

Deschmann, Prähistorische Nachgrabungen in Krain im Jahre 1882, Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft, Wien 1883 (odslej Deschmann 1883), str. 177 in sledeče.

Windischgrätz, Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft, Wien 1883, str. 90 in sledeče.

Deschmann, Ein Kunstwerk Altetruskischer Metalltechnik, Mitteilungen der Zentral Kommission, 1883, I. Heft.

Wurmbbrandt, Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft, Wien 1884, str. 40 in sledeče.

Hoernes, Wiener prähistorische Zeitschrift I, 1914, str. 39 in sledeče.

Treasures of Carniola, New York 1934.

Schmid, Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo 1939, str. 96 in sledeče.

Stare, Prazgodovinske Vače, Arheološki seminar, Univerza v Ljubljani, 1954.

² Izgubljeni oziroma založeni predmeti so naslednji: dve železni sulici inv. št. P 9, P 16; železno dolbilo P 51; vaška vozlasta fibula P 124; bronasta fibula s ptičem na loku P 164; bronasta kačasta fibula z diskom P 186; bronasta čolničasta fibula P 195; dve okrašeni bronasti zapestnici P 296 in P 297; fragment žare, obložene z bronasto pločevino P 583; rdeče poslikana vaza P 584; poslikana vaza P 586; žara z kanelurami na vratu P 603; žara, pokrita s skodelo P 612 a; žara, pokrita s skodelo P 616 a, b; lonec s petimi bradavicami P 619; žara P 626; žara P 627; lonec P 636; skodela P 611 b; skodela 613 b; lonec P 644; lonček P 649; lonec P 625; lonec P 636; skodela P 670; žara s skodelo P 677 a, b; žara P 679; žara P 680; žara P 682; žara P 684; žara s skodelo P 685 a, b; žara s skodelo P 689 a, b; žara s skodelo P 690 a, b; skodela P 691 b. Leta 1905 so bili prodani v Köln naslednji predmeti: bronast križec (gumb) P 460; ovratnica iz jantarevih in steklenih jagod P 477; glinasta piramidalna utež P 577, in bronasta zapestnica P 4922.

³ D-H 1879, str. 13 (30. avgust).

⁴ l. c., str. 13 (30. avgust).

⁵ l. c., str. 14 (10. september).

⁶ l. c., str. 14 (11. september).

⁷ l. c., str. 14 (10. september).

⁸ l. c., str. 15 (11. september).

⁹ l. c., str. 14 (4. september).

¹⁰ l. c., str. 14 (4. september).

¹¹ l. c., str. 14 (9. september).

¹² l. c., str. 14 (4. september).

¹³ l. c., str. 13 (31. avgust).

¹⁴ l. c., str. 15 (20. september).

¹⁵ l. c., str. 15 (17. september).

¹⁶ l. c., str. 13 (29. avgust).

¹⁷ l. c., str. 14 (6. september).

¹⁸ l. c., str. 14 (7. september).

¹⁹ l. c., str. 13 (3. september).

²⁰ l. c., str. 14 (7. september).

²¹ Deschmann, Ein Kunstwerk altetruskischer Metalltechnik, Mitteilungen der Zentralkommission 1883, str. 19. Janez Grile, sin najditelja situle, pripoveduje, da je oče v istem grobu poleg situle in fragmentov zapestnic našel še črepinje rdeče žganega keliha z jajčastimi izboklinami. En fragment take posode se res nahaja v zbirki.

²² Deschmann, 1883, str. 178, 179, T. XIV.

²³ D-H, 1879, str. 14 (10. september).

²⁴ l. c., str. 18, 19.

²⁵ Mere predmetov so navedene v centimetrih, v oklepaju osnačeno razmerje se nanaša na risbo predmeta na tabeli, za podpičjem pa je navedena inventarna številka predmeta v prazgodovinskem inventarju ljubljanskega Narodnega muzeja.

²⁶ Meč je bil najden v nekem skeletnem grobu na Cvetežu; Deschmann 1883, 178, sl. 60–61. Razen enega kozoroga so bile upodobitve na nožnici odkrite šele 1952. Starè, Arheološki vestnik, IV/2, 1953, 203 sl.

²⁷ Nož je bil najden na Cvetežu; Deschmann 1883, 178.

²⁸ D-H 1879, T. XVI, 4.

²⁹ l. c., str. 14, T. XVI, 6 (skeletni grob).

³⁰ l. c., str. 13, T. XVI, 5 (žgan grob).

³¹ l. c., T. XVI, 7.

³² l. c., str. 13, T. XVI, 8 (skeletni grob).

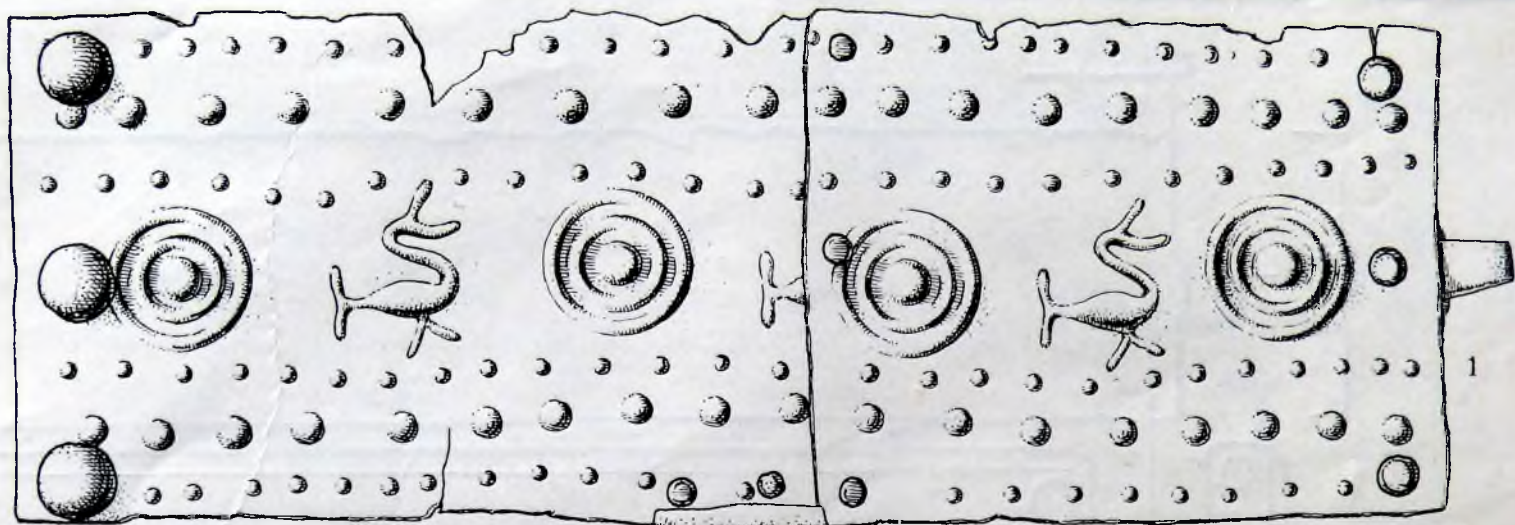
³³ l. c., str. 18, T. XI, 15.

³⁴ l. c., str. 18, T. XI, 14.

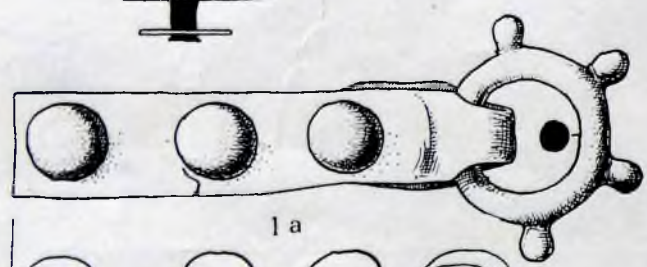
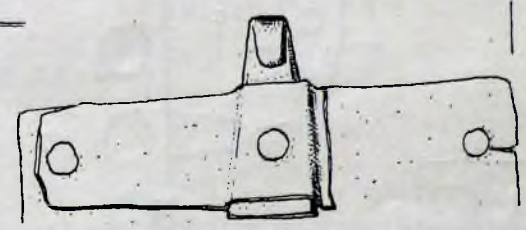
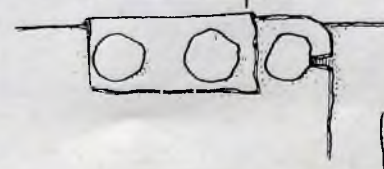
³⁵ l. c., str. 18, T. XI, 13.

³⁶ l. c., str. 18, T. XVI, 16.

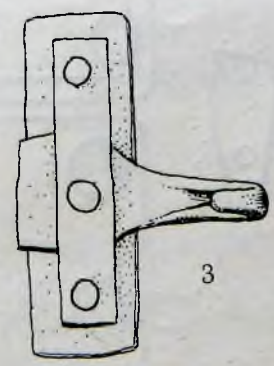
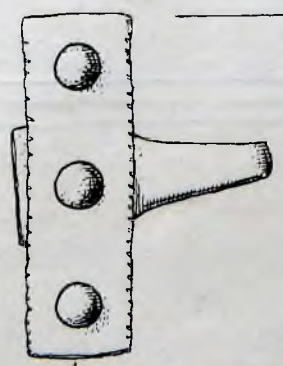
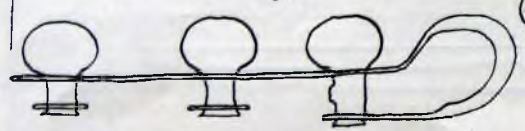
³⁷ l. c., T. XVI, 15.

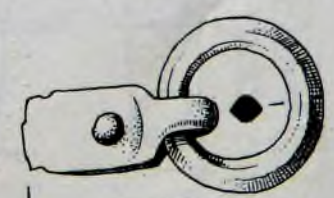
1

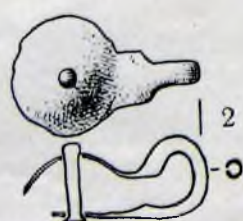
1 a

3

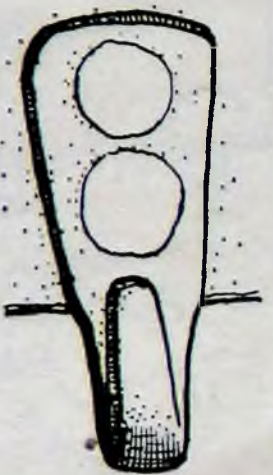
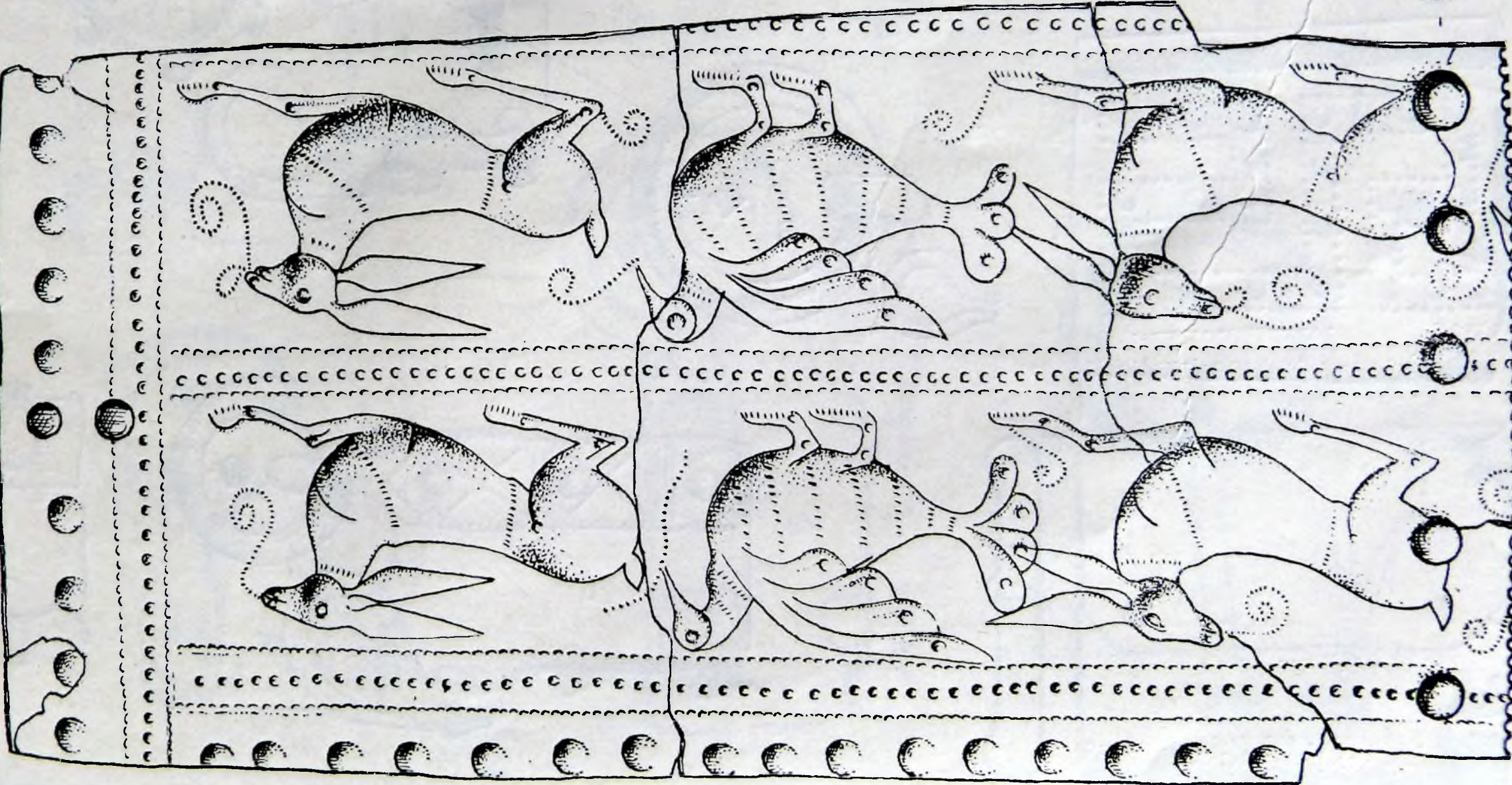

3 a

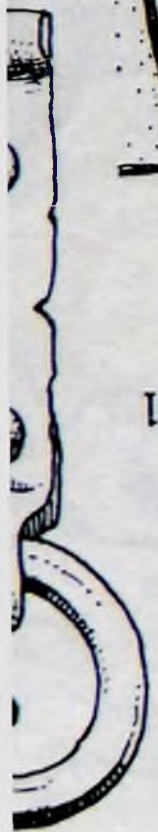

2

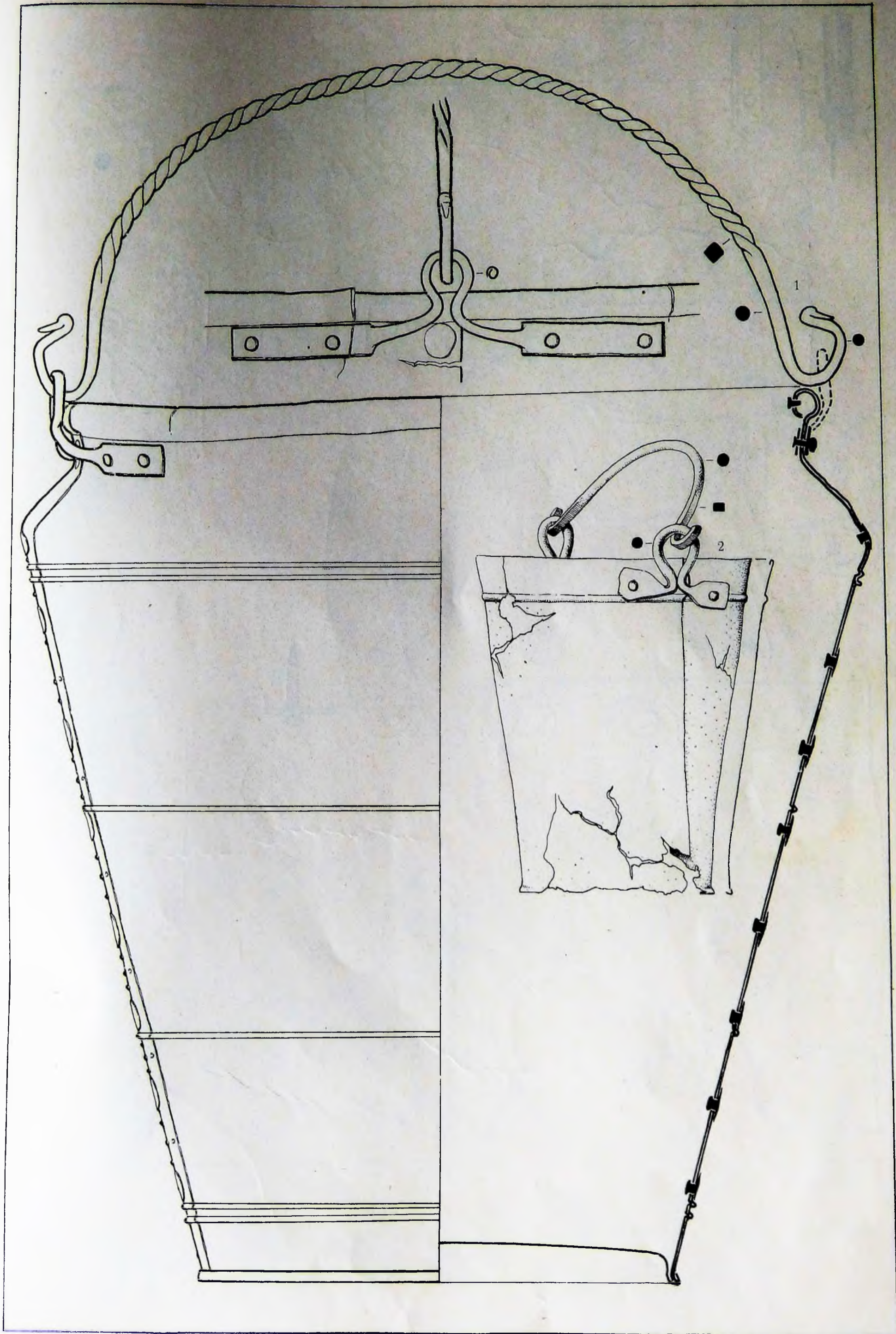

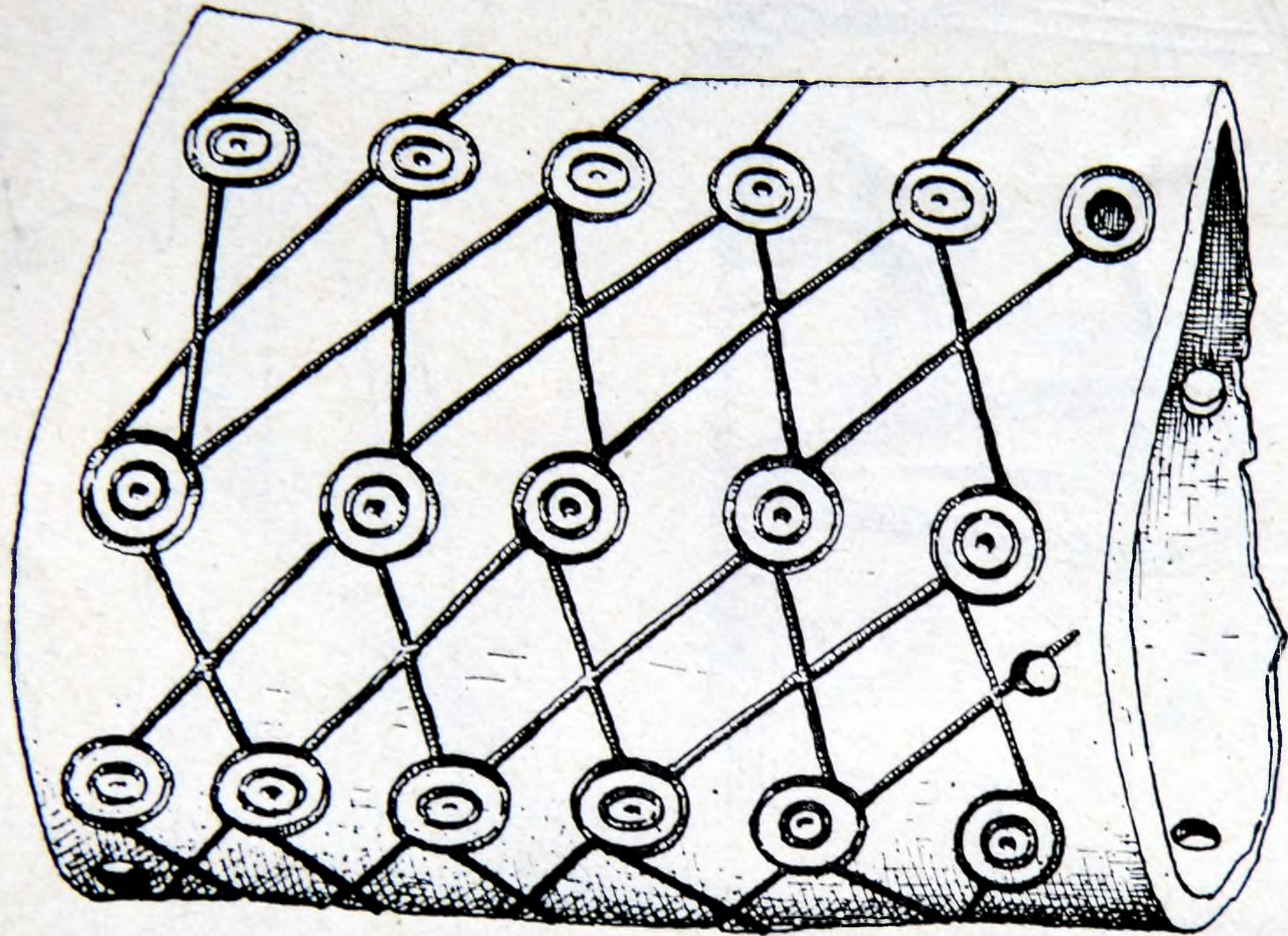
1

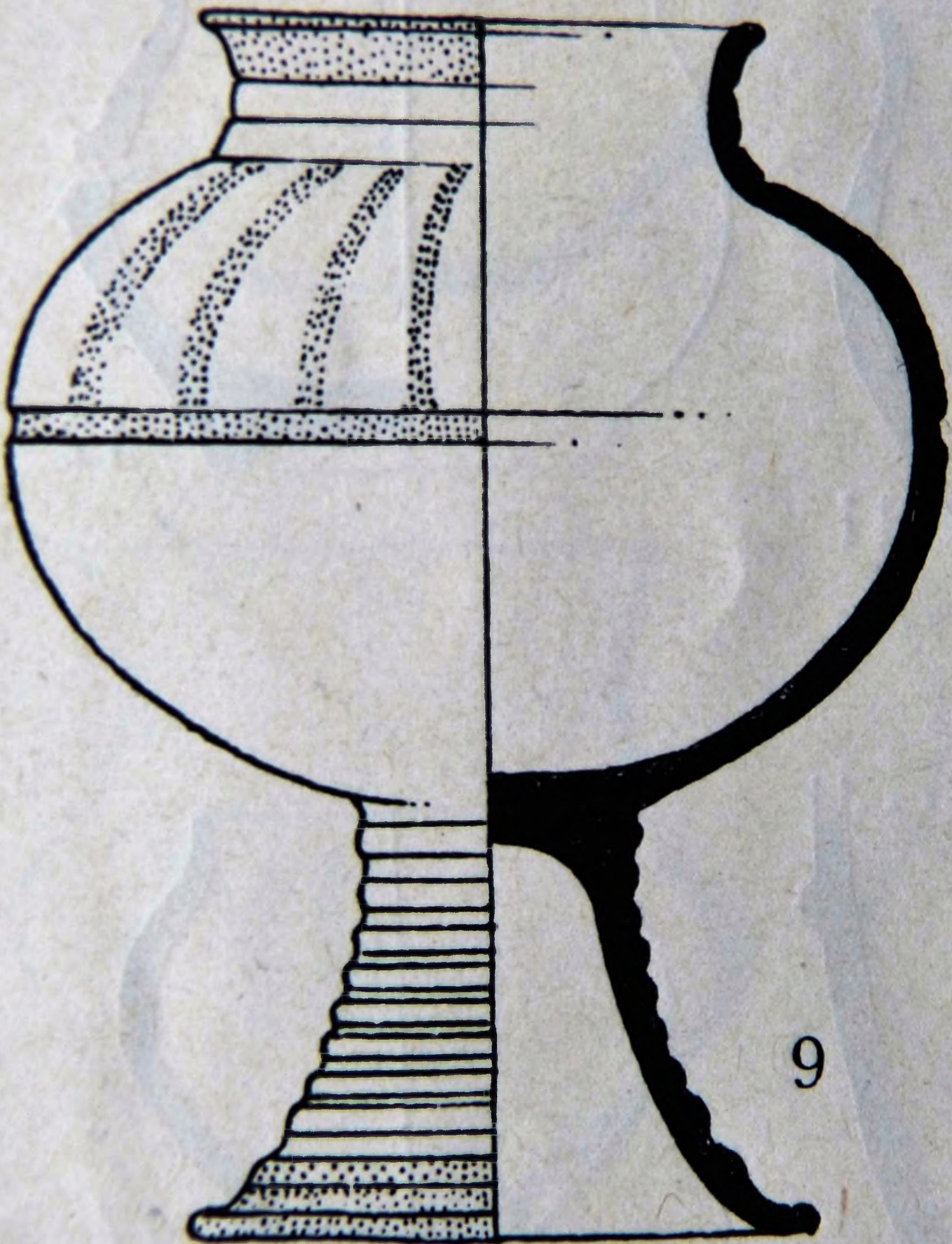

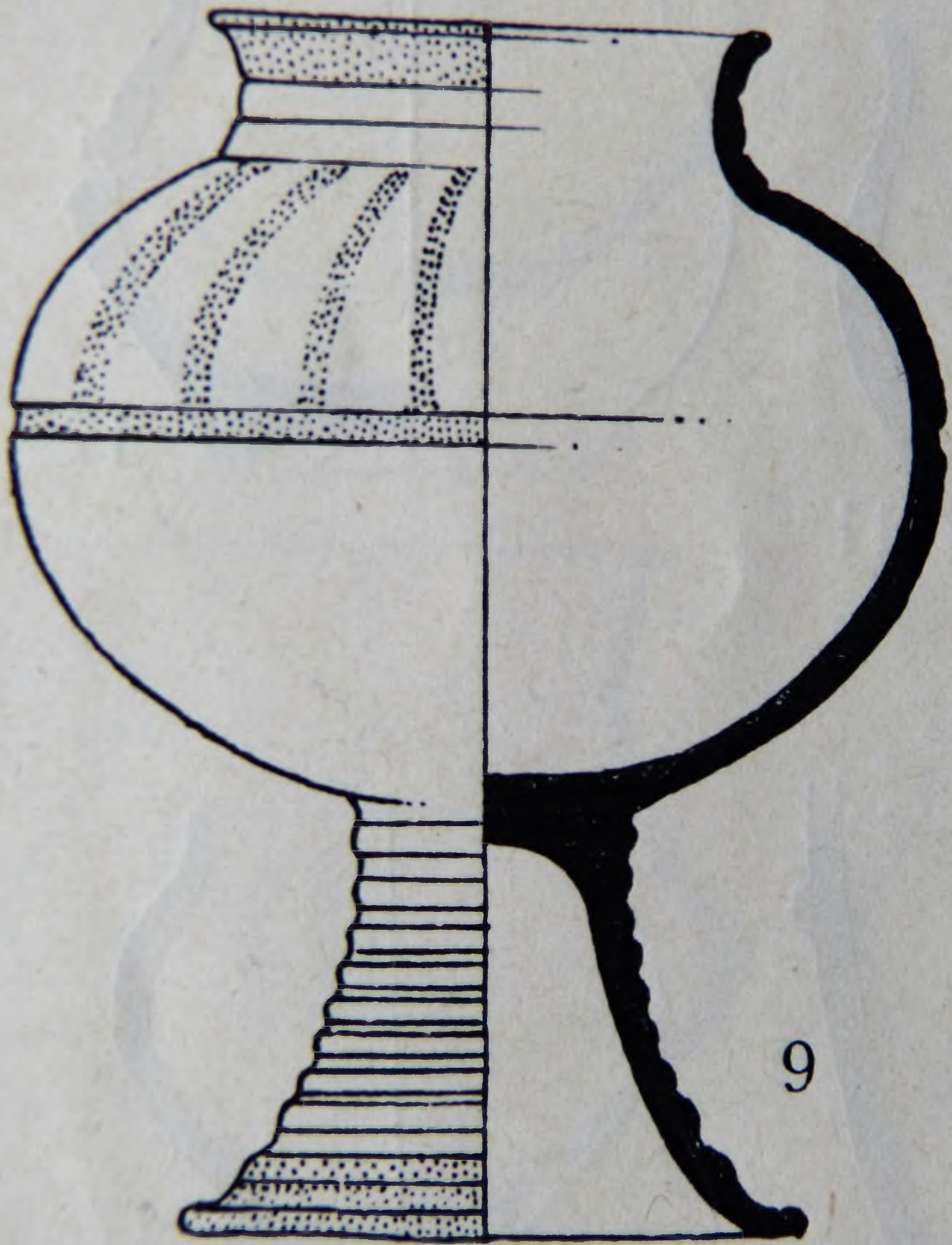
2

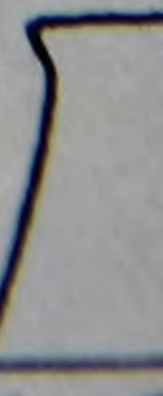

9

9

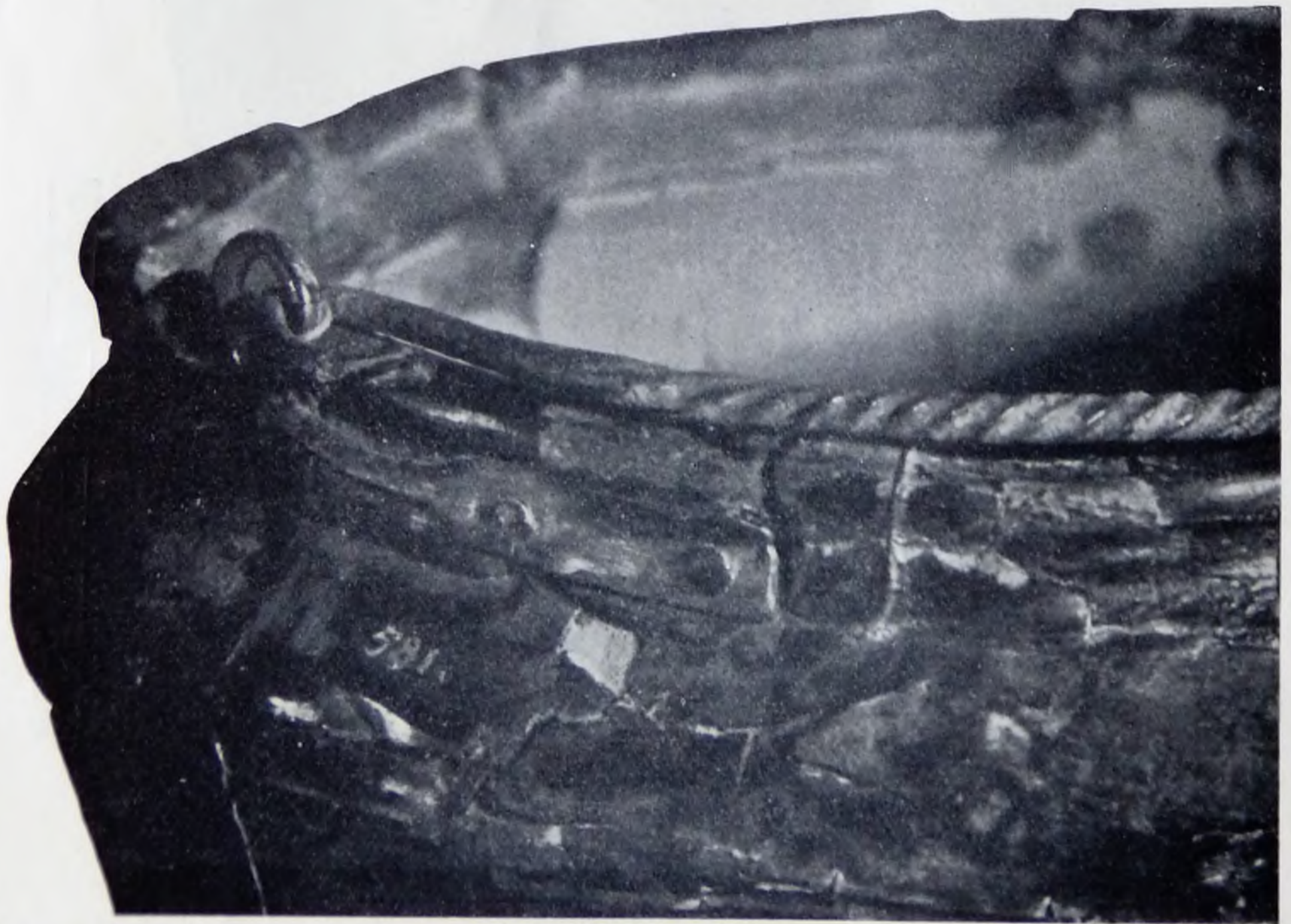
841. Velik svetlordeče žgan kelih na nogi z uglajeno površino. Posoda je imela rdeč premaz, pod ustjem, na največjem obodu (v kaneluri) in na spodnjem robu noge pa črno slikane pasove (grafitirane). Ozki vertikalni, črno slikani pasovi so bili tudi na ramenu. Kelih je bil pokrit s skodelo T. LXXXIX, 21. — Višina 36,8, premer

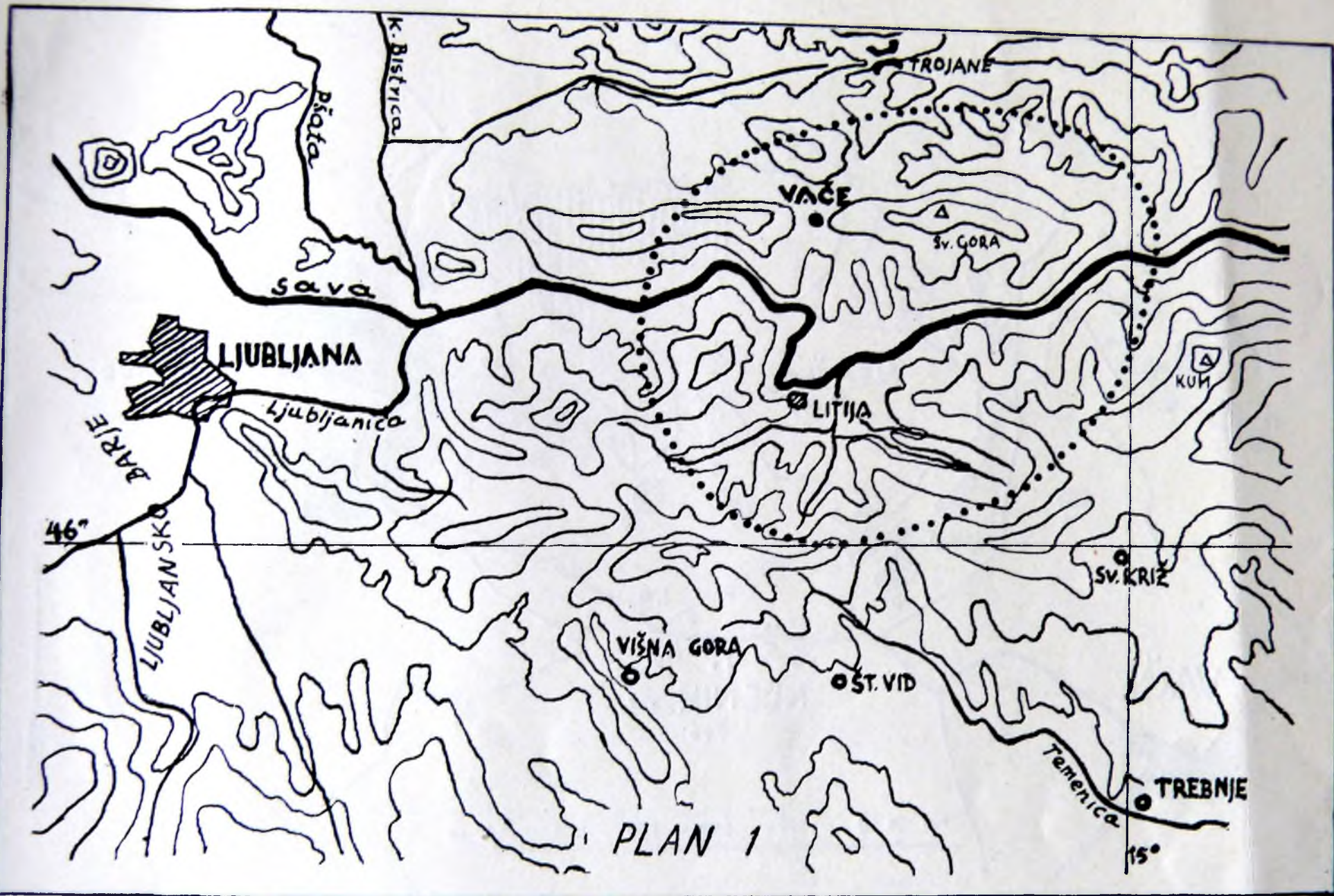
ustja 17,1, premer največjega oboda 28,0, višina noge 13,2, premer noge spodaj 18,2. T. LXXXVIII, 9; P 589 a.

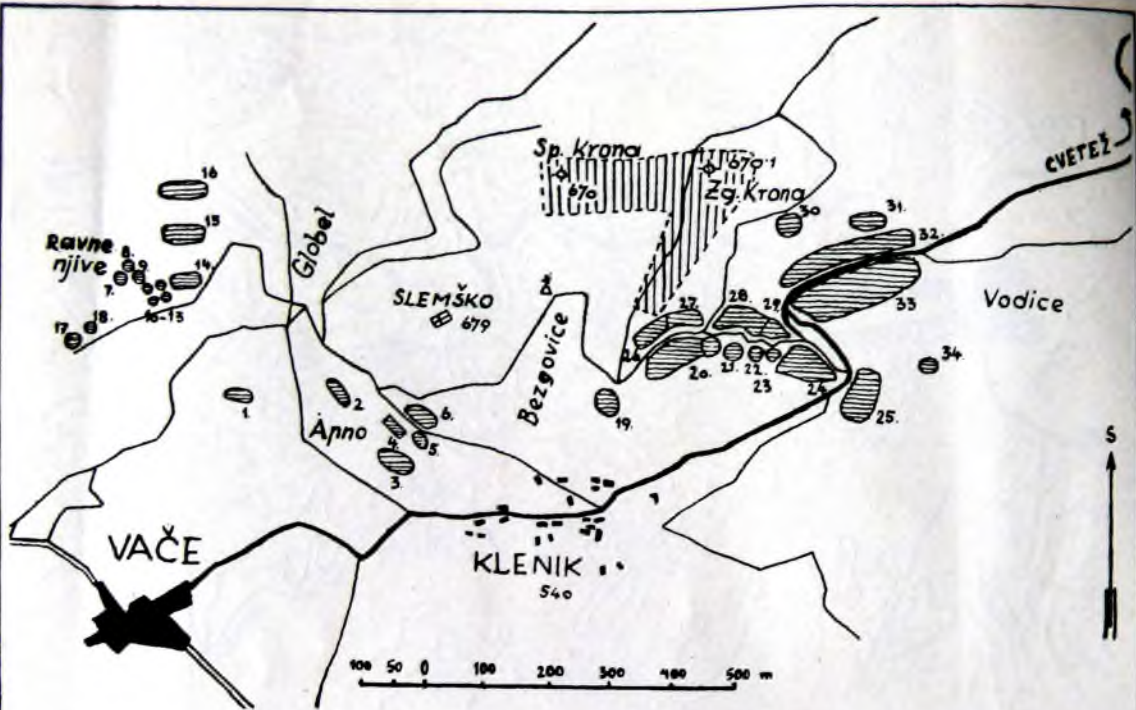

PLAN 3

Situacija grobišča in naselbine

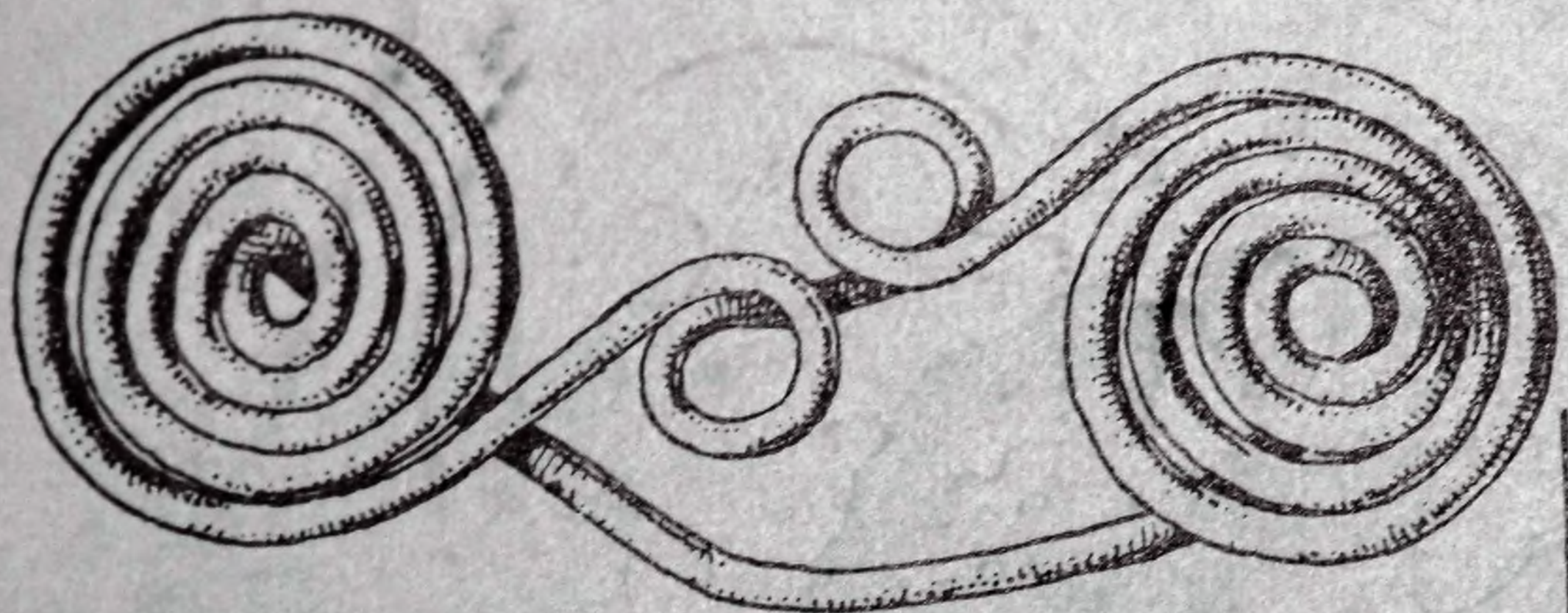
1, 2, 3, 25, 31: izkopavanja F. Peruzzija. — 4, 5, 7, 9: izkopavanja W. Schmida. — 6: izkopavanja Peruzzija in delno Schmida. — 10, 11, 12, 13, 32: izkopavanja vojvodinje Mecklenburg. — 22, 27, 28: izkopavanja kneza Windischgrätza. — 19, 23, 24, 26, 30: izkopavanja dunajske akademije znanosti. — 20, 21, 29: izkopavanja ljubljanskega muzeja. — 14, 15, 16: izkopavanja neznanih kopačev. — 8, 17, 18, 33, 34: neprekopano grobišče.

Prazgodovinska naselbina je pokončno šrafirana.
(Z dopolnili po Hochstetterju in Schmidu.)

Situation of the Burying-place and of the Settlement

Excavations: 1, 2, 3, 25, 31 — by F. Peruzzi; 4, 5, 7, 9 — by W. Schmid; 6 — by Peruzzi and partly by Schmid; 10, 11, 12, 13, 32 — by the Duchess of Mecklenburg; 22, 27, 28 — by the Fürst of Windischgrätz; 19, 23, 24, 26, 30 — by the Wiener Academie of Sciences; 20, 21, 29 — by the Ljubljana Museum; 14, 15, 16 — by unknown diggers; 8, 17, 18, 33, 34 — undigged burying-place.

The prehistoric settlement is notched in upright.
(With the supplements by Hochstetter and Schmid.)

o 1

